

KANTELU

Arvostelette 31.8.2015 päivätyssä kirjoituksessanne pääministeri Juha Sipilän ilmoitusta sidonnaisuuksistaan. Katsotte oikeuskanslerin hyväksyneen Sipilän ilmoituksen ”ilman että hän selvittää sidonnaisuuksiaan henkilökohtaisessa sijoitustoiminnassaan.” Pyydätte tämän vuoksi tutkimaan, liittyykö ”Sipilän sijoituksiin veronkiertoa tai jotain muuta laitonta toimintaa, koska hän ei avaa pääministerinä sidonnaisuuksiaan, kuten laki edellyttää.” Pyydätte myös tutkimaan, onko hallitusohjelmaan kirjattu eläkkeensaajan asumistuen poisto perustuslain vastainen.

SÄÄNNÖKSET

Ministerin on viivytyksettä nimitetyksi tultuaan annettava eduskuntaa varten selvitys elinkeino-toiminnastaan, omistuksistaan yrityksissä ja muusta merkittävästä varallisuudestaan sekä sellaisista ministerin virkatoimiin kuulumattomista tehtävistään ja sidonnaisuuksistaan, joilla voi olla merkitystä arvioitaessa hänen toimintaansa valtioneuvoston jäsenenä (perustuslaki 63 §). Ministerin selvitys annetaan eduskunnalle valtioneuvoston kirjelmällä, joka käsitellään valtioneuvoston yleisistunnossa (laki valtioneuvostosta 12 §). Kirjelmä esitellään eduskunnalle ja siitä käydään täysistunnossa keskustelu. Eduskunta ei tee päätöstä kirjelmän johdosta (eduskunnan työjärjestys 29 §).

Oikeuskanslerin tehtävänä on valvoa valtioneuvoston virkatoimien lainmukaisuutta (perustuslaki 108 §). Jos oikeuskansleri havaitsee, että valtioneuvoston tai valtioneuvoston jäsenen päätös tai toimenpide antaa aiheutta huomautukseen, hänen tulee esittää huomautuksensa perusteluineen. Jos se jätetään ottamatta huomioon, oikeuskanslerin tulee merkittyä kannanottonsa valtioneuvoston pöytäkirjaan ja tarvittaessa ryhtyä muihin toimenpiteisiin (laki valtioneuvoston oikeuskanslerista 2 §) Oikeuskansleri ryhtyy hänelle tehdyn kantelun johdosta niihin toimenpiteisiin, joihin hän katsoo olevan aiheutta lain noudattamisen, oikeusturvan tai perus- ja ihmis-oikeuksien toteutumisen kannalta (laki valtioneuvoston oikeuskanslerista 4 §).

RATKAISU

Perustuslaki edellyttää ministerin antavan eduskunnalle selvityksen paitsi elinkeinotoiminnastaan ja omistuksistaan yrityksissä myös muusta merkittävästä varallisuudestaan. Elinkeinotoimintaa ja yritysomistuksia koskevilta selvityksiltä on vakiintuneesti edellytetty sellaista tarkkuutta, että ministerin mahdollista esteellisyyttä tulevissa virkatoimissa voidaan ainakin yleisellä tasolla arvioida. Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluva muu merkittävä varallisuus on varallisuutta, joka ei liity elinkeinotoimintaan eikä omistuksiin yrityksissä. Lain esitöiden mukaan muulla merkittävällä varallisuudella tarkoitetaan omaisuutta, johon yleisen elämäkokemuksen mukaan kohdistuu arvonmuutosta koskevia odotuksia. Merkittävyys ilmoitusvelvollisuuden kriteerinä tarkoittaa varallisuusarvon suuruutta (PeVM 13/1994 vp). Laissa tai esitöissä ei kuitenkaan aseteta rajaa sille, minkä suuruinen varallisuusarvo edellyttää ilmoittamista. Esitöiden mukaan esimerkiksi tavanomaisena pidettävä asunto ei säännönmukaisesti kuuluisi ilmoitettavien seikkojen piiriin. Jos ministeri omistaa useita asuntoja ja saa niistä tuloja, tilanne voi kuulua ilmoitusvelvollisuuden piiriin (PeVM 13/1994 vp). Laissa tai esitöissä ei edellytetä, että merkittävän varallisuuden arvo olisi ilmoitettava ja laji tarkasti yksilöitävä. Lain tarkoituksena on julkistaa sidonnaisuudet, joilla voi olla objektiivisesti merkitystä arvioitaessa ministerin toimintaa ulkopuolisen silmin (HE 284/1994 vp). Kun varallisuus yksinään ei yleensä luo sidonnaisuutta mihinkään tiettyyn tahoon nähden, ei ole perusteita tulkita lakia tältä osin laajentavasti. Lain vaatimusten voidaan siten katsoa täyttyvän, jos ministeri ilmoittaa merkittävän varallisuuden olemassaolosta ja lajista sekä tarvittaessa tarkentaa, että kyse ei ole elinkeinotoiminnasta tai omistuksista yrityksissä. Merkittävän sijoitusvarallisuuden kohdalla voidaan pitää riittävänä sijoituskohteen nimeämistä.

Ministerien sidonnaisuusilmoitusten tarkoituksena on perustuslain esitöiden mukaan toimia yhtenä niistä keinoista, joilla eduskunta voi valvoa yksittäisten ministerien toimintaa (HE 284/1994 vp). Sidonnaisuuksien ilmoittaminen on siten osa ministerien poliittista vastuuta, ja ilmoitusten sisällön riittävyys arvioi viime kädessä eduskunta. Ministerien ilmoitukset sidonnaisuuksistaan käsitellään eduskunnan täysistunnossa ja niistä käydään keskustelu. Eduskunnalla on tässä yhteydessä mahdollisuus edellyttää ilmoitusten täydentämistä tai tarkentamista sekä osoittaa ministeriin kohdistuva luottamuksensa tai sen puute.

Pääministeri Sipilän hallituksen ministereiden sidonnaisuuksia koskeva valtioneuvoston kirjelmä ([VN 1/2015 vp](#)) käsiteltiin valtioneuvoston yleisistunnossa 11.6.2015. Kirjelmä tarkastettiin etukäteen oikeuskanslerinvirastossa osana valtioneuvoston päätöksenteon säännönmukaista laillisuusvalvontaa. Apulaisoikeuskansleri oli läsnä yleisistunnossa. Valtioneuvoston päätöksenteossa ei havaittu oikeudellisesta näkökulmasta huomautettavaa. Kirjoituksessanne ei ole esitetty mitään sellaista uutta tietoa, jonka perusteella asiaa olisi jälkikäteen arvioitava toisin. Kirjoituksenne perusteella ei myöskään ole syytä epäillä pääministeri Sipilän menetelleen lain tai virkavelvollisuuksiensa vastaisesti.

Sosiaali- ja terveysministeriön verkkosivuilta saatavien tietojen mukaan ministeriössä on valmisteilla yleistä asumistukea ja eläkkeensaajien asumistukea koskeva hallituksen esitys. Kirjoituksessanne tarkoitettua lakiesityksen valmistelu on siten vielä kesken. Oikeuskanslerin tehtävänä ei ole osallistua lainvalmistelun aikana harkittaviin, lakiesityksen sisältöä koskeviin ratkaisuihin. Valtioneuvosto päättäneenä lähiaikoina asiaa koskevan hallituksen esityksen antamisesta eduskunnalle. Päätöksenteon yhteydessä oikeuskanslerin tehtävänä on tarkastaa esitys etukäteen ja valvoa, että se täyttää lakiesityksille asetettavat oikeudelliset ja muodolliset vaatimukset.

OIKEUSKANSLERIN VIRASTO

Edellä selostetuilla perusteilla kirjoituksenne ei ole johtanut toimenpiteisiini.

Apulaisoikeuskansleri

Risto Hiekkataipale

Esittelijäneuvos,
osastopäällikkö

Maija Salo